

Манба ва адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // Халқ сўзи. 2020 йил 25 январь.
2. Коноплянский Д.А. Формирование конкурентоспособности выпускника ВУЗа в процессе обучения: роль государственно-частного партнерства. Вестник КемГУКИ 33/2015. – 179 с.
3. Борисова А.А., Тимофеева А.Ю. Конкурентоспособность выпускников ВУЗов: факторы-детерминанты и методика диагностики. / «ВУЗы и кадровый потенциал региона», № 2, 2017. С. 89-101.
4. Zakie J., Saks A. Job search and social cognitive theory: the role of career-relevant activities. // Journal of Vocational Behavior. 2009. Vol. 74. P. 117-127.
5. Ирматов М.М., Ҳайдаров М.Т. Иқтисодий ва ижтимоий ривожланишни прогнозлаштириш. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2005 йил. – 248 бет.
6. Қаҳҳоров О.С. Олий таълим муассасаларида рақобатбардош кадрларни тайёрлаш. // “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий-электрон журналы. 6-сон, 2018, ноябрь-декабрь. 11-б.
7. Тохиров Д. Кўп омилли эконометрик моделлар асосида таълим хизматлари бозори ривожланиши мақсадли кўрсаткичларини шакллантириш. // Экономика и образование. 2021. 5-сон. 277-282-б.
8. Новиков А.И. Эконометрика. Учебное пособие. – М.: Инфра-М, 2010. – 146 с.

УНИВЕРСИТЕТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ УЧУН ЗАМОНАВИЙ МАҚСАДЛАР

Адизов Санжар Рашидович -

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги,
иқтисод фанлари бўйича PhD

https://doi.org/10.55439/ECED/vol23_iss4/a38

Аннотация. Ушбу мақолада “Университет 1.0”дан “Университет 3.0” нинг фарқи, “Университет 3.0”га ўтиш моделлари ва уларнинг меъёрлари тавсифлаб берилган, шунингдек, “Университет 3.0”ни ривожлантириш аҳамияти, мақсадлари кўрсатиб ўтилган.

Калит сўзлар: “Учинчи авлод” университетлари, тадбиркорлик экотизимлари, бозорлар, глобал рақобатбардошлик, замонавий университет, университетнинг замонавий моделлари.

СОВРЕМЕННЫЕ ЗАДАЧИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ УНИВЕРСИТЕТА

Адизов Санжар Рашидович -

PhD по экономическим наукам,
Министерство высшего и среднего
специального образования

Аннотация. В данной статье описывается отличие модели Университета 1.0 от модели Университета 3.0, перехода к Университету 3.0 и их критерии, а также важность и цели развития модели Университета 3.0.

Ключевые слова: Университеты третьего поколения, бизнес-экосистемы, рынки, глобальная конкурентоспособность, современный университет, модели современного университета.

MODERN OBJECTIVES OF UNIVERSITY DEVELOPMENT

Adizov Sanjar Rashidovich -

Ministry of higher and secondary specialized
education PhD (in economics)

Annotation. This article describes the difference between University 1.0 and University 3.0, models of transition to University 3.0 and their criteria, as well as the importance and goals of the development of University 3.0.

Key words: Third generation universities, business ecosystems, markets, global competitiveness, modern university, modern university models.

Кириш. Моделларнинг кўплигига қарамай, замонавий университетдаги ўзгаришларни белгилаб берувчи асосий тренд унинг Университет 1.0 моделидан Университет 3.0 моделига ўтишидир.

Университет 1.0 фақат таълим фаолияти билан шуғулланади, у билимларни узатиш, кадрлар тайёрлаш ва ижтимоий юксалишни таъминлашни амалга оширади.

Университет 2.0 бир вақтнинг ўзида иккита миссияни – ўқитиш ва илмий тадқиқотни бажарадиган тадқиқот университети-дир. Университет 2.0 функциялари тадқиқот фаолияти ва бозор иштирокчилари учун консалтинг хизмати орқали янги билимларни яратишни ўз ичига олади. Университет 2.0 саноат буюртмалари бўйича илмий тадқиқот ишларини бажаради ва “буюртма қилинган” технологияларни яратади. Бундай университетнинг асосий вазифаси янги билимларни қайта ишлаб чиқаришдир ва кадрлар тайёрлаш илмий жараёнга киритилган.

Университет 3.0 янада юқори мақомга эга, чунки у учинчи миссия – билим ва технологияларни тижоратлаштиришга эга. Бундай университет интеллектуал мулк ҳуқуқларини бошқаради, тадбиркорлик экотизими, истиқболли технологик бозорларни шакллантиради ва жаҳон миқёсида мамлакатнинг иқтисодий устунлигини яратиш платформасига айланади. Айнан шу университетлар замонавий технологик инқилобнинг юзини белгилайди [1].

Университетларнинг 3.0 миссияси тушунчаси оммалашганига ҳамда тадқиқотчилар ва турли даражадаги илмий-инновацион сектор вакилларининг университетлар инновацион тадбиркорлик марказлари сифатида ривожланиши кераклиги бўйича бирдамлигига қарамасдан, ушбу босқичда олий ўқув юрларининг 3.0 моделига самарали ўтиши учун илмий-услубий ишланмалар етишмаяпти.

“Университет 3.0” умумий хулосаси бўйича мутахассислар дунёни ўрганувчи, лойиҳа ишларини олиб борувчи ва янги амалиётларни яратувчи олий таълим муассасасини тушунишади. Ундаги таълим жараёни ҳаракатсиз бўлишдан тўхтайдди, бунда стандарт ўқув курсларининг тез эскириши кузатилади. Университет 3.0 да синфхоналар, кутубхоналар ва лабораториялардан ташқари бизнес-инкубаторлар, технопарклар, лойиҳа офислари ва ташқи вакиллар билан алоқа қилиш учун махсус платформалар мавжуд. Бироқ бу анча “тузилмалар” нуқтаи назар ва у бу ҳолда олий таълим муассасасини бошқариш тизими қан-

дай ривожланиши кераклиги ҳақидаги саволга ҳали ҳам жавоб бермайди.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили.

Учинчи авлод университетларини шакллантириш бўйича олиб борилган тадқиқотлар орасида, биринчи навбатда, америкалик олимлар Жейсон Э. Лейн ва Д. Брюс Жонсоннинг инглиз тилида “Олий таълим тизими 3.0: изчилликдан фойдаланиш, маҳсулдорликни таъминлаш” асарини таъкидлаш лозим. Ушбу асар АҚШ олий таълим муассасаларининг соф академик тузилмалардан бозор кучларига ҳамда тизимли бошқарув ва стратегик режалаштиришнинг янги даражасига йўналтирилган мураккаб инфратузилма билан кўп комплексли тизимларга эволюциясини таҳлил қилади [1].

1999 йилда Д.Белл АҚШнинг технологик етакчилиги манбалари қаторида юқори технологик тадқиқот университетлари, кучли тадбиркорлик маданияти ва кичик бизнесни молиялаштириш бўйича ўрганиш олиб борди. 2000 йилнинг бошларида Ғарб университетларида олиб борилган тадқиқот ишларининг сифати ва самарадорлигининг яхшиланиши уларни илмий билимларнинг тижорат ривожланишида етакчи вакилга айлантирди. Университетлар ва саноат ўртасидаги ҳамкорлик натижасида илмий кашфиётлар инновацион маҳсулотларга айлантирилди ва тегишли бизнес-моделлар ёрдамида тижоратлаштирилди. Бинобарин, таълим, фан ва билимни тижоратлаштиришни бирлаштирган Олий таълим 3.0 тизими ташкил этилди [2].

2003 йилда Караяннис билим ишлаб чиқариш бўйича MODE 3 тушунчасини тақдим этди ва 2005 йилда у ушбу тушунчани Караяннис ва Кемпбелл (2006) билан ҳамкорликда махсус ишда ишлаб чиқди. MODE 3 тушунчаси 21-асрда пайдо бўлган ва билим яратиш, тарқатиш ва улардан фойдаланишнинг турли усулларини бирлаштиради. Ушбу усуллар MODE 1 ва MODE 2 га хос бўлиши мумкин; масалан, MODE 3 даги инновацияларнинг чизиқли ва чизиқли бўлмаган моделлари параллель равишда ишлаши мумкин. Шу билан бирга, улар билимга асосланган ва билим томонидан бошқариладиган билим, иқтисодий ва жамиятнинг биргаликдаги эволюцияси натижасидир. Масалан, инновацион тармоқлар ва кластерларнинг кўп қатламли тизимларида билим ишлаб чиқариш фрактал ташкил этиш шаклига эга бўлган янги усуллар қаторига кирадими? Ушбу гетерогенлик гибрид синергия ва функционал комплементарликни ҳосил қилади. MODE 3 модели концепциялаш-

тириш, лойиҳалаштириш ва билим фондлари ва оқимларини бошқариш бўйича полицентрик, мультимодал ва кўп даражали тизимли ёндашувни таклиф қилади [3].

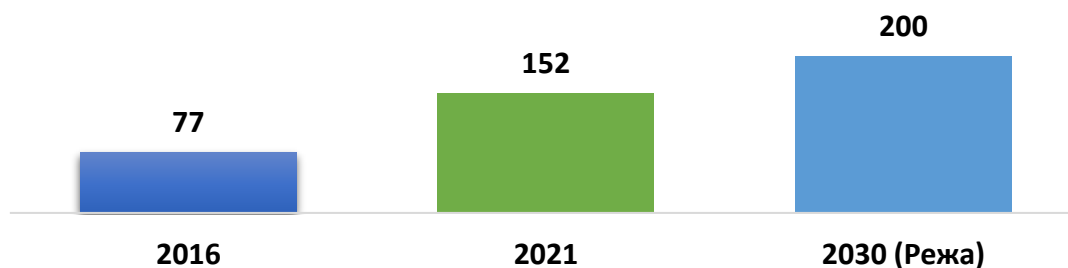
2009 йилда Караяннис ва Кемпбелл тўрт спирал модели бўйича тадқиқот нашр этишди. Инновацияларни яратиш ва тарғиб қилиш учун ушбу модель ҳукумат, академик жамоалар (фан ва университет), саноат ва фуқаролик жамиятини (очиқлик ва билим маданияти, шу жумладан, инновацион маданият принциплари билан бошқариладиган жамият) ўзаро таъсир тузилмаларига бирлаштиради. Ушбу ижтимоий-иқтисодий конфигурация, уларнинг фикрига кўра, билим яратиш ва тарқатишнинг Mode 3 моделини тақдим этади (Carayannis va Campbell, 2009. 206,207-бетлар). Шуни таъкидлаш керакки, илгари Х.Эцковиц фуқаролик жамиятини уч спиралнинг асоси ва унинг ижтимоий тузилишидаги муҳим элемент сифатида кўрсатган эди (Etzkowitz, 2008. 74, 11, 16, 62-бетлар). Бошқа бир нашрда ушбу муаллифлар уч спирал моделининг кенгайтмаси сифатида тўрт спирал ва беш спирал тушунчалари ҳақида ёздилар. Бундан ташқари беш спирал тушунчаси жамиятнинг табиий муҳитига, шунингдек, креатив саноат иқтисодиётнинг ажралмас қисми бўлган беш спирал тушунчасида ўрганилган билим ва инновацион ишлаб чиқариш субъектларига эътибор қаратди (Carayannis va Campbell, 2010. 58-62-бетлар) [4].

Лейн (2013) томонидан таклиф қилинганидек, кўп кампусли Университет модели (гетероген институционал тузилма томонидан махсус назорат қилинадиган) Университет 3.0 ривожланиши нуқтаи назаридан амалий қизиқиш уйғотади. Ушбу модель турли хил муассасалар ва географик жиҳатдан тарқалган кампусларни бирлаштиради. Ушбу тузилма уларга мураккаб ижтимоий-иқтисодий муаммоларни ҳал қилиш учун кўп тармоқли диний ва институтлараро ҳамкорликларни яратишга имкон беради. Бугунги кунда кўп

кампусли олий таълим тизими АҚШдаги олий таълим манзарасининг асосий таркибий қисмидир. Етакчи давлат тадқиқот университетларининг катта қисми ушбу тоифага киради (Лане, 2013, 3-11 бетлар) [5].

Тадқиқот методикаси. Методология нуқтаи назаридан таълим икки даражага бўлинади: контекст ва модель. Биринчи даражадаги замонавий олий таълимнинг ижтимоий-иқтисодий ҳақиқати ва ижтимоий ривожланиш тушунчаларининг стратегик тизимлари таҳлил қилинади ва ушбу тизимлар бошқарув сиёсати контекстида университетнинг умумий ўзгаришларини намойиш этади. Ушбу даражада методологик воситалар сифатида институционал тизимларнинг ривожланиши, маданий ва тарихий эпистемология ва аксиология элементларининг ижтимоий-иқтисодий таҳлил қилиш усуллари қўлланилади. Университет 3.0 тавсифи контекстни таҳлил қилиш босқичида аниқланган асосий хусусиятларга эга бўлган ўзаро боғлиқ моделлар тўплами сифатида иккинчи даражада қурилган. Бунда институтлараро ўзаро таъсирни ижтимоий-иқтисодий симуляция қилиш усуллари ва инновацион жараёнлар назарияси, маданий ва тарихий қайта қуриш, институционал тизимлар ва ижтимоий ҳаракатларнинг тузилмавий-функционал таҳлили қўлланилади. Тадқиқот давомида манба маълумотларининг қиёсий таҳлили қўлланилади.

Таҳлил ва натижа. Университет 3.0 модели доирасида дунёда университетларнинг тадбиркорлик, инновацион, тармоқ каби янги форматлари пайдо бўлмоқда, улар нафақат таълим ва тадқиқот функцияларини, балки инновацион экотизим доирасидаги асосий жараёнлар интегратори функцияларини ҳам бажаради. Университет технологик тадбиркорлик, бизнесни ривожлантириш ва янги бозорларни шакллантириш билан боғлиқ жараёнларнинг фаол иштирокчисига айланади [2].

1-расм. Республикамиздаги олий таълим муассасалари сони

Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотига кўра, анъанавий ва янги таълим тизимларининг хусусиятлари. Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотининг “Таълим ва кўникма – 2030” лойиҳаси XXI аср таълим моделининг [3] анъанавий тизимга

нисбатан баъзи инновацион хусусиятларини очиб берди. Бундай моделлар эндигина пайдо бўлмоқда, аммо эртага улар таълим тизимининг “янги меъёрлари”га айланиши мумкин (1-жадвал).

1-жадвал

Таълимдаги “янги меъёр”лар

Ўзига хос хусусиятлари	Анъанавий таълим тизими	“Янги воқеликни” ўзида мужассам этган таълим тизими
Таълим тизими	Таълим тизими мустақил тузилма ҳисобланади	Таълим тизими янада катта экотизимнинг бир қисмидир
Масъулият ва манфаатдор томонлар	Қарорлар танланган одамлар гуруҳи томонидан қабул қилинади ва шунинг учун улар қабул қилинган қарорлар учун ҳисобдор ва жавобгар бўладилар. Меҳнат тақсимооти (раҳбарлар бошқаради, ўқитувчилар дарс беради, талабалар ўқитувчиларни тинглайди ва ўрганади)	Қарор қабул қилиш ва масъулият манфаатдор томонлар, жумладан, ота-оналар, иш берувчилар, жамоалар ва талабалар ўртасида тақсимланади. Умумий масъулият (ҳамма биргаликда ишлайди ва талабанинг таълими учун масъулиятни ўз зиммасига олади, талабалар ҳам ўз таълимлари учун масъулиятни ўз зиммаларига олишни ўрганадилар)
Университет тажрибасининг самарадорлиги ва сифатига ёндашув	Энг қимматли натижалар: ўқувчиларнинг ўзлаштириш даражаси, ўқувчиларнинг ютуқлари ҳисобдорлик тизимларини баҳолаш ва тизимни такомиллаштириш кўрсаткичлари сифатида баҳоланади. Ўзлаштириш даъражасига эътибор қаратиш	Нафақат “натижалар”, балки “жараён”ни ҳам баҳолаш (ўқувчиларнинг ўзлаштириш даражаси ва ўқувчиларнинг ютуқларидан ташқари ўқувчиларнинг таълим тажрибаси ҳам ўз-ўзидан қимматли деб эътироф этилади). Нафақат ўзлаштириш даражасига, балки талабаларнинг яхлит фаровонлигига ҳам эътибор қаратиш
Ўқув дастурларини ишлаб чиқиш ва ўқув жараёнига ёндашув	Чизиқли ва стандартлаштирилган таълим (ўқув режаси стандартлаштирилган чизиқли таълим ва ривожланиш модели асосида ишлаб чиқилган)	Чизиқли бўлмаган ривожланиш (ҳар бир талабанинг ўз таълим йўли борлигини ва у ўрганишни бошлаганда, турли хил олдинги билим, кўникма ва кўрсатмалар билан тўйинганлигини тан олиш)
Мониторинг йўналганлиги	Ҳисобдорлик ва мувофиқликни баҳолаш	Тизимнинг ҳисобдорлиги, шунингдек, уни такомиллаштириш (масалан, барча даражаларда тез-тез фикр-мулоҳаза юритиш орқали доимий такомиллаштириш)
Ўқувчиларни баҳолаш	Стандартлаштирилган синов	Баҳолашнинг ҳар хил турлари турли мақсадларда қўлланилади
Талабаларнинг роли	Ўқитувчиларнинг кўрсатмаларини тинглаш орқали ўрганиш, лекин айни пайтда талабалар автономия-си пайдо бўлади ва ўсади	Талабаларнинг ҳаракат эркинлиги. Талаба талабалар жамоасида ҳам, ҳамкорликда, хусусан, ўқитувчилар жамоаси билан ҳам фаол иштирок этади

Жамиятнинг индустриалдан постиндустриал, ахборот асрига ўтиш даврида университетлар, айниқса, уларнинг институционал ўзгаришларини таъминлайдиган чуқур ўзгаришларни бошдан кечирмоқда.

Мутахассислар университетларнинг ҳозир мавжуд бўлган ва келажакда қолиш эҳтимоли юқори бўлган бешта асосий моделини аниқлайдилар (2-жадвал).

Замонавий дунёда инсон капиталининг таъсири кучайиши билан бирга иқтисодиёт ва жамиятнинг янги сифатини шакллантиришнинг энг муҳим омили сифатида таълимнинг аҳамияти ортиб бормоқда. “Учинчи авлод” университетлари тадбиркорлик экотизимлари, истиқболли технологик бозорларни

шакллантиради ва маҳаллий иқтисодиётнинг глобал рақобатбардошлигини таъминлайди.

Университет 3.0 постиндустриал жамиятнинг таълим муассасаси бўлиб, таълим (талабаларни ўқитиш), фан (янги билимларни яратиш) ва инновация ёки тадбиркорлик (билимларни амалиётда қўллаш, бизнес тузилмаларини яратиш) синергиясини ўзида мужассам этган. Яъни янги турдаги университетнинг моҳияти шундан иборатки, университет бир вақтнинг ўзида учта миссияни амалга оширади: 1) таълим; 2) илмий тадқиқот; 3) инновацион билимларни тижоратлаштиришга қаратилган. Университет 3.0 – инновацион бизнес учун тадбиркорлик иқтидори манбаи бўлган ташкилот[4].

Хозирги ва келажак университетларининг бешта модели*

Университет моделлари	Хусусиятлари
Элита университетлари (the elite university)	Кучли глобал бренд, аҳамиятли эндаумент, кўп асрлик бой тарих ва жаҳон даражасидаги профессорларга эга университетлар
Оммавий университетлар (the mass university)	Бутун дунё бўйлаб ўсиб бораётган “ўрта синф” учун сифатли таълим берадиган университетлар. Ушбу турдаги университетларда ўқиш натижаларидан бири битирувчиларни дунёнинг етакчи компанияларида ишга жойлаштириш имконияти бўлади
Топ йўналган университетлар (the niche university)	Интеллектуал меҳнатнинг халқаро тақсимоотида ўз ўрнини эгаллашга муваффақ бўлган ва тадқиқот ёки таълимнинг маълум йўналишларида жаҳон етакчиларига айланишга муваффақ бўлган топ мутахассисликка эга университетлар
Маҳаллий университетлар (the local university)	Шаҳар ёки вилоят даражасида иқтисодий ривожлантиришда асосий роль ўйнайдиган университетлар – малакали кадрлар тайёрлаш ёки ҳудудий компаниялар, ҳокимият органлари ва маҳаллий ҳамжамиятнинг талабига биноан амалий тадқиқотларни ташкил этиш орқали
“Умрбод” таълим механизмлари (the lifelong learning mechanisms)	Олий таълимнинг янги шакли бўлиб, у ўқув муассасалари ва ихтисослашган компаниялар томонидан тақдим этиладиган турли ўқув модулларини бирон-бир университетга бормасдан ўрганиш имконини беради

Манба: Таълимдаги “Гринфилд” даври. SEDeC тадқиқоти. Москва СКОЛКОВО бошқарув мактабининг Таълимни ривожлантириш маркази (SEDeC), 2013. В. 13.

Университет 3.0 БМТнинг глобал барқарор ривожланиш мақсадларига эришишга ҳисса қўшадиган таълим муассасасидир. Дунёда Университет 3.0 моделини баҳолаш мезонларини аниқлашда турлича ёндашувлар мавжуд. Аммо фарқларга қарамай, уларнинг барчаси замонавий университетнинг жамият тараққиётидаги роли ортиб бораётганини қайд этади. У кўп жиҳатдан жамият барқарорлигини таъминлаш нуқтаи назаридан ҳам, унинг ривожланишининг силжиш йўналишларини тақдим этиш нуқтаи назаридан ҳам асосий омилга айланади. Сўнгги пайтлардан фарқли ўлароқ, бу роль сезиларли даражада ўсиб бормоқда. Бундай университет анча консерватив ва ўз функциялари билан чекланган ижтимоий институтдан инновацион иқтисодиёт ва ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг марказий бўғини – муайян ҳудуднинг, бутун мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини, шунингдек, глобал жараёнларни ишлаб чиқарувчи илмий-маърифий ва инновацион марказга айланади [5].

Университет 3.0 да учинчи миссия (инновацион фаолият ва билимларни тижоратлаштириш) биринчи иккитаси (таълим ва фан) каби муҳим кўринади. Шунинг учун билим иқтисодиётида бундай университетлар иқтисодий ўсиш қуролига айланади, бизнес ва ҳукумат билан яқин алоқада ишлайди. Яъни университетларнинг илмий фаолияти “ўзига хос нарса” бўлишни тўхтатади. Сотиш (тижорат қилиш), ташқарида фойдаланиш, ишлаб чиқаришга жорий этиш мумкин бўлган натижаларни олишга қайта йўналтирилган.

Бутун дунёда давлатлар бу жараёнларни

рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлашга ҳаракат қилмоқда. Кўпгина мамлакатларда бунга юқори технологияли компаниялар томонидан фундаментал тадқиқот лойиҳалари бўйича университетлар билан ҳамкорлик қилиш фойдасига мустақил фундаментал ва амалий тадқиқотлар ҳажмининг қисқаришига қарши тенденция ёрдам беради.

Хулоса ва таклифлар. Университет 3.0 инновацион фаолияти доирасида тадбиркорлик, маҳаллий ва ҳудудий ҳокимият органлари фаолиятини эксперт-таҳлилий ва консалтинг ёрдамига киритади, ўз майдонларини, фуқаролар учун инфратузилмани очади, ҳудуднинг ривожланишини назорат қилади, фуқароларга умрбод таълим хизматларини кўрсатади, талабаларнинг минтақа манфаатларини ҳисобга олган ҳолда тадбиркорлик лойиҳаларини қўллаб-қувватлайди.

Университет минтақавий инновацион тизим модели университетларнинг интерактив инновацион жараёнларда асосий роль ўйнашини кўрсатади [6]. Ушбу моделда олий ўқув юртлари минтақавий даражада инновацион ва ишлаб чиқариш секторида бўғин родини ўйнаши мумкин бўлган аҳамиятли билим ишлаб чиқарувчилари ҳисобланади.

Жалб қилинган университет модели университет функцияларини минтақавий эҳтиёжларга мослаштириш зарурлигини назарда тутаяди. Жалб қилинган университетлар билим ишлаб чиқаришдан кўра маҳаллийлаштирилган ривожланишни намоиш этади, университет ўз фаолиятини саноат ва жамиятга йўналтиради, минтақавий ўзига хосликни фаол шакллантиради.

“Университет 3.0”ни ривожлантиришнинг асосий мақсадларидан бири унинг тадбиркорлик фаолиятининг долзарблигини ошириш ва уни тадбиркорлик университети-га айлантиришдир. Бу қуйидаги омиллар билан асосланади:

✓ инновацион ривожланиш ва ўз давлатларининг жаҳон миқёсида муваффақиятли рақобатини таъминлаш зарурати;

✓ рақамли трансформация, роботлаштириш, ижодий иқтисодиёт эҳтиёжлари натижасида юзага келган ижтимоий-маданий, иқтисодий, технологик ўзгаришлар;

✓ талабаларда XXI асрнинг асосий компетенцияларини, шу жумладан, тадбиркорлик кўникмаларини ривожлантириш зарурати;

✓ таълим хизматларининг ташқи ва ички бозорларида рақобатнинг кучайиши;

✓ университетларни давлат томонидан молиялаштиришни қисқартириш [7].

Университетнинг тадбиркорлик моделини амалга оширишнинг асосий йўналишлари [8] бу:

• билим ва тадқиқот натижаларини тижоратлаштириш;

• тадбиркорлик тарбияси, тадбиркорлик компетенциясини шакллантириш.

Тадбиркорлик университети концепциясида таъкидланишича, олий ўқув юртлари ўзларининг анъанавий миссияларини (тадқиқот ва ўқитиш) учинчиси – иқтисодий ривожланиш билан тобора кўпроқ тўлдирмоқда.

Тадбиркорлик университети иқтисодий

юксалишнинг муҳим омили бўлган ёшлар тадбиркорлиги маркази бўлгани учун ўз мамлакатига кичик ва ўрта бизнес ривожининг драйверига айланиб бормоқда.

Умуман олганда, тадбиркорлик университети бизнес бирлиги хусусиятини олади, илмий, инновацион фаолият ва кадрлар тайёрлаш тизими орқали бизнес юритувчи технология компаниясига айланади.

Тадбиркорлик университетининг муҳим хусусиятлари:

✓ таълимда бизнесга йўналтирилган ёндашувлардан фойдаланиш;

✓ тадбиркорлик қобилиятларини ривожлантириш бўйича мураббийлик институтининг мавжудлиги;

✓ талабаларнинг турли компаниялар, бизнес ва давлат тузилмалари, таълим ва илмий ташкилотлар билан биргаликда ҳақиқий бизнес муаммоларини ҳал қилишда иштирок этиши.

Билимларни ишлаб чиқаришнинг янги шакли (билимлар иқтисодиёти) билан университет моделининг пайдо бўлиши илмий тизимларнинг тубдан ўзгариши давом этаётганлигини кўрсатади, бу университетларнинг ўзгарувчан роли учун контекстни таъминлайди. Энг машҳур ёндашув “янги билимларни ишлаб чиқариш” назарияси ҳисобланади. Ушбу модель билим ишлаб чиқаришнинг янги шаклларини ўз ичига олади: фанлараро ўзаро таъсир, трансдисциплинарлик, гетерогенлик, рефлексивлик [9] [10].

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Нариманова О.В. Концепция Университет 3.0: перспективы реализации в России в условиях новой технологической революции. // *Личность в меняющемся мире: здоровье, адаптация, развитие: сетевой журн.* 2019. Т. 7. № 2 (25).
2. Васецкая Н.О. Функции университета в экономике знаний. // *Бизнес. Образование. Право.* 2019. № 2 (47). С. 86-89.
3. ОЭСД Future of education and skills. 2030. П. 11. – УРЛ: <https://www.oecd.org/education/2030-project/about/E2030%20Introduction%20FINAL.pdf>
4. Университет 3.0: формирование новых рынков и охота за талантами. Июнь 2017. – УРЛ: <http://www.unkniga.ru/vishetee/7563-universitet-30-formirovanie-novykh-rynkov-i-ohota-za-talantami.html>
5. Фруммин И.Д., Лешуков О.В. Университеты как драйверы социально-экономического развития регионов. / *Федеральный справочник. Образование в России Т. 12: Модернизация учебных заведений. Взаимодействие с бизнесом в регионах Российской Федерации.* М.: АНО “Центр стратегических программ”, 2017. С. 192-199.
6. Кранзеева Е.А. Новые модели университетов: вклад в региональное развитие. *Университетское управление: практика и анализ.* Том 21. № 5. 2017. С. 64-73.
7. Жук О.Л. Предпринимательская трансформация университетов в условиях четвертой промышленной революции. // *Журнал Белорусского государственного университета. Журналистика. Педагогика.* 2019; 1:108-116.
8. РБК. 14.09.2020. Учить надо тому, что станет мейнстримом через два-три года. – УРЛ: <https://plus.rbc.ru/news/5f52842b7a8aa96ccc24559f>
9. Li J. (2016) *The global ranking regime and the reconfiguration of higher education: Comparative case studies on research assessment exercises in China, Hong Kong, and Japan.* *High Education Policy* 29(4): 473-493.
10. Ma P.Y. and Mi H. (2012) *The nexus of higher education scale and economic growth: An empirical study.* *Education and Economy* 2(1): 17-21.
11. Pereira J. and St Aubyn M. (2009) *What level of education matters most for growth? Evidence from Portugal.* *Economics of Education Review* 28(1): 67-73.
13. Schultz T.W. (1961) *Investment in human capital.* *American Economic Review* 51(1): 1-17.
14. Self A. and Grabowski R. (2004) *Does education at all levels cause growth? India, a case study.* *Economics of Education Review* 23(1): 47-55.
15. Solarin S.A. and Yen Y.Y. (2016) *A global analysis of the impact of research output on economic growth.* *Scientometrics* 108(2): 855-874.